

**FORMAREA CONTINUĂ A CADRELOR DIDACTICE
AXATĂ PE FUNCȚIONALITATEA FACTORILOR PROTECTORI
AI BUNĂSTĂRII COPILULUI**

**THE CONTINUOUS TRAINING OF TEACHING STAFF
FOCUSED ON THE FUNCTIONALITY OF THE PROTECTIVE
FACTORS OF THE CHILD'S WELL-BEING**

Valentina BOTNARI

Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă” din Chișinău

Doctor, profesor universitar (MOLDOVA)

E-mail: botnari.valentina@upsc.md

ORCID: 0000-0002-1190-9346

Albina SCUTARU

Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă” din Chișinău

Asistent universitar (MOLDOVA)

E-mail: scutaru.albina@upsc.md

ORCID: 0000-0003-4157-2286

CZU: 37.091.27

Rezumat

În articolul dat se expun rezultatele studiului dedicat importanței implementării programelor de formare continuă a cadrelor didactice axate pe exersarea competențelor pertinente ce ar permite abordarea familiei ca factor protector funcțional în asigurarea bunăstării copilului. Dat fiind faptul, că domeniile de bunăstare sunt evaluate prin două aspecte: rezultatul atins de către copil și capacitatea părinților/persoanelor în grija cărora se află copilul, studiul dat redă descrierea importanței implicării cadrelor didactice în ridicarea statusului familiei ca factor protector prioritar în satisfacerea necesităților copilului, dar și în consolidarea competențelor educaționale ale părinților solicitate pentru asigurarea bunăstării copilului.

Cuvinte-cheie: formarea continuă, factor protector, bunăstarea copilului, competențe educaționale, părinți, familie, cadrele didactice.

Abstract

The article presents the results of the study on the importance of implementing continuous training programs for teachers, focused on the practice of relevant skills that would permit to change the family approach as a functional protective factor in ensuring child welfare. Given the fact that the areas of well-being are evaluated by two aspects - the result achieved by the child and the capacity of the parents/caregivers - the study describes the importance of teachers' involvement in elevating the family status as a priority protective factor in meeting children's needs, as well as in strengthening parents' educational skills necessary to ensure child well-being.

Keywords: continuous training, protective factor, child well-being, educational skills, parents, family, teaching staff

Formarea continuă a personalului didactic din învățământul general asigură actualizarea și dezvoltarea competențelor profesionale inițiale, inclusiv dobândirea de noi competențe, în funcție de evoluțiile, schimbările și exigențele din procesele de educație, astfel, asigurând dezvoltarea profesională și evoluția în carieră. Importanța formării continue a cadrelor didactice este condiționată de necesitatea reactualizării, completării resurselor și exercitării competențelor profesionale din perspectiva anticipării efectelor evoluției tehnologice și necesității creșterii calității actului educațional raliată la nevoile societății moderne. Schimbările frecvente și uneori radicale obligă la o adaptare rapidă la situații profesionale tot mai diverse și mai provocatoare. Astfel, fiecare persoană activă profesional trebuie să se perfecționeze cât mai mult și, acolo unde este posibil, pe mai multe arii din domeniul său de activitate.

Cadrelor didactice au un rol important în calitate de agenți ai schimbării în cadrul procesului educațional. Timpurile moderne au schimbat identitatea elevilor și necesită, așadar, o redefinire a stilurilor și rolurilor cadrului didactic. Este necesar să se remodeleze din temelii modelele de interacțiune cu familia, pentru a le oferi sprijin atât familiei cât și copilului în diversitatea situațiilor cotidiene cu care se confruntă. În studiul: Reflecțiile cadrelor didactice asupra bunăstării elevilor pe care l-am realizat anticipat [1] am avut și intenția de a afla la cât de mult asigură cadrele didactice fortificarea relației elevilor cu familia care a fost identificată prin adresarea întrebării: Realizați activități comune părinți –elevi?

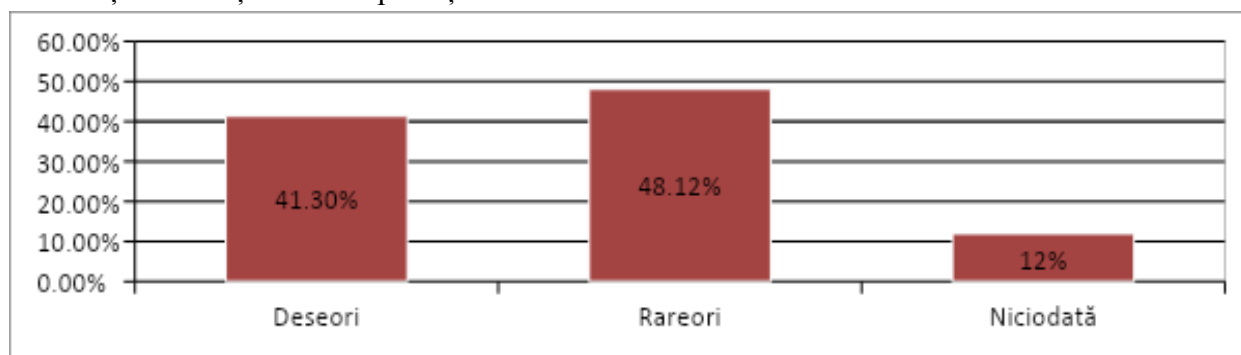

Figura 1. Periodicitatea realizării de către pedagogi a activităților comune părinți-elevi

Datele expuse în figura 1 denotă, că din totalul respondenților, doar 41,30 % au afirmat că realizează deseori activități comune cu părinții elevilor, 48,12 % -rareori, iar 12 % -niciodată. Deci, putem afirma cu certitudine că, colaborarea familie-școală, elev-familie la subiectele ce țin de activitatea școlară a elevului, este mai mult decât modestă.

Conștientizarea importanței consolidării relației părinte-copil din familie prezintă o expectanță actuală față de cadrele didactice din instituțiile moderne de învățământ general. Programele și prestatorii de servicii din diferite sectoare, uneori îi obordă pe părinți ca fiind nerelevanți în activitatea acestora cu copiii, sau sunt calificați ca și „obstacole” în atingerea rezultatelor dorite pentru copii. Cunoaștem, că copiii cresc în

familiei și nu în „servicii” și rezultatele bune pentru copii nu pot fi atinse fără implicarea părinților lor în calitate de parteneri.

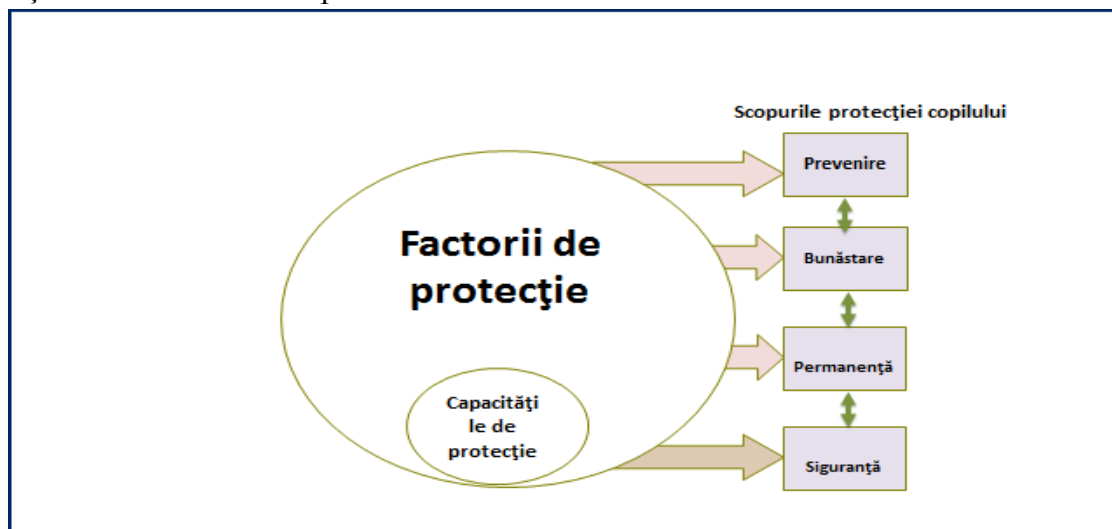

Figura 2. Factorii de protecție

Abordând problema din perspectiva factorilor protectori, profesioniștii vor susține dezvoltarea capacităților parentale și îi vor implica pe părinți ca parteneri în asigurarea unei bunăstări adecvate a copilului.

Consolidarea familiei ca și factor protector prioritar al bunăstării copilului este o abordare bazată pe studii și cercetări, ce poate fi adaptată la diferite situații și modele de prestare a serviciilor pentru familii și copii. Această abordare poate fi valorificată în orice organizații care prestează servicii specializate sau contactează cu copii și familii oferind un limbaj și set comun de instrumente de lucru. Pegătirea familiei pentru o cooperare de calitate cu elevul, pedagogii se realizează prin intermediul unor schimbări mici, dar semnificative, în ceea ce privește interacțiunea acestora cu prestatorii de servicii.

Mediul familial oferă cele mai bune condiții pentru îngrijirea, dezvoltarea și educația copilului. Succesul acestor procese este determinat de competențele educaționale parentale, formarea cărora se realizează prin implicarea familiei ca și agent educațional echitabil în parteneriate intersectoriale instituite.

Ca și factor protector a bunăstării copilului familia necesită sprijin pentru a înfrunța și depăși eventualele riscuri cotidiene. Schimbând bilanțul între riscuri și factorii protectori, astfel încât cei din urmă să prevaleze asupra riscurilor, putem realiza o strategie eficientă de prevenire și intervenție primară.

Axarea în lucrul cu familiile exclusiv pe factorii de risc poate provoca sentimentul de stigmatizare sau judecată inechitabilă vis-a-vis de familie. Abordarea factorilor protectori este o cale pozitivă de a implica familia, pentru că în așa mod se pune accentul pe caracteristicile puternice ale familiei și pe valorile acesteia. Înțelegerea atât a factorilor de risc, cât și a celor protectori ne ajută să stabilim sprijinul de care are nevoie familia.

Pentru dezvoltarea competențelor educaționale parentale profesioniștii pot utiliza diferite abordări și strategii în activitate precum: convorbiri, școala părinților, conferințele familiale, crearea grupurilor de suport, etc. Accentul principal în acest

proces trebuie pus pe implicarea părinților în luarea deciziilor care țin de familie și copil. Fiecare contact, vizită în familie efectuată de către profesioniști trebuie să se axeze pe consolidarea relației cu părinții și dezvoltarea competențelor educaționale parentale necesare, stabilite în baza evaluării și autoevaluării.

Competența părinților de a oferi copilului îngrijire și protecție conform necesităților, depinde de starea lor de bine, reziliența și capacitatea de autoîngrijire, precum și de capacitatea de a asigura pentru sine un mod de viață sănătos.

„Experiența de părinte” poate aduce multă bucurie, dar totodată, adesea înseamnă a trece prin diferite situații de stres. Stresul poate afecta părintele personal, implicit și în raport cu propriu copil. Stresul poate fi cauzat de: schimbări radicale în viață (de ex., schimbarea locului de trai), evenimente neașteptate (pierderea locului de muncă sau aflarea noutății că propriul copil are probleme grave de sănătate), factori individuali (abuzul de substanțe, experiențe traumatizante din copilărie), factori sociali (probleme relaționale sau sentimentul de singurătate și izolare), condiții la nivel de comunitate sau de mediu (de ex., sărăcie persistentă, pierderi în urma calamităților naturale, etc.).

Reziliența parentală include capacitatea de control a stresului, menținând buna funcționare, în pofida dificultăților, experiențelor nefaste sau traumei trăite, ceea ce mărește posibilitatea de a obține rezultate favorabile.

Unii factori stresanți, cu care se confruntă părinții, pot fi ușor evaluați pentru a soluționa problemele cotidiene. Părinții dau dovadă de reziliență, atunci când se arată capabili de a-și mobiliza forțele interne pentru a depăși eficient dificultățile personale și cele ce se referă la copiii acestora, ei pot depăși evenimentele ostile și nefaste, recupera efectele traumei și prospera în virtutea unor caracteristici și circumstanțe existente în propriile familii.

Dând dovadă de reziliență, părinții își sporesc eficiența personală, pentru că ei devin capabili să facă față dificultăților în mod competent. Mai mult, reziliența parentală are efecte pozitive nu numai asupra lor, ci și a copiilor și asupra relațiilor părinte-copil. Controlând factorii de stres, părinții se simt mai încrezuți și sunt în stare să acorde mai multă atenție și grijă copilului, ceea ce îl ajută pe copil să formeze, la rândul lor, atașamente emoționale sănătoase. Bucurându-se de grijă și atenție și dezvoltând atașamente sănătoase față de părinți, copilul, la rândul său, își dezvoltă propria reziliență în fața situațiilor de stres.

Uneori presiunile îi afectează pe părinți atât de mult, încât capacitatea lor de a depăși stresul devine subminată considerabil. Așa se întâmplă cu părinții care în copilărie au trăit dificultăți puternice, frecvente și îndelungate, fiind lipsiți de sprijinul ocrotitor și îndrumare din partea adulților apropiați. Drept rezultat, acești părinți ar putea manifesta simptome ale depresiei, anxietății sau alte tulburări ce inhibă capacitatea lor de a reacționa constructiv, cu căldură și sensibilitate la necesitățile propriilor copii.

Înțelegând că rolul de părinte este în sine stresant, ajutați-i pe părinți să-și formeze strategii de automonitorizare a stresului în exercitarea rolului de părinți.

Relațiile constructive și de susținere cu membrii familiei extinse, prietenii, vecinii, colegii de lucru, membrii comunității, prestatorii de servicii sunt niște resurse de valoare, care oferă: susținere emoțională (de ex., afirmarea capacităților parentale, comportament empatic și lipsit de prejudeciile celorlalți), sprijin informațional (de ex.,

oferirea unui sfat privind rolul de părinte sau recomandarea consultării unui specialist), sprijin instrumental (de ex., acordarea transportului, asistență financiară, ajutor în găsirea unui loc de muncă), sprijin spiritual (de ex., inspirarea optimismului, încurajarea).

Atunci când părinții au un sentiment al coeziunii sociale, ei cred și se conving că au în preajmă oameni care au grijă de ei, se simt protejați și încrezuți că îl au pe cineva cu care pot împărtăși bucuria, durerea și neliniștea legate de rolul lor de părinți. Ei pot solicita ajutor de la persoanele în care au încredere în perioade grele de viață și se simt capabili „să se răsplătească” prin relații reciproc avantajoase. Un șir de cercetări au demonstrat că sprijinul real, în plan emoțional, informațional, instrumental sau spiritual, acordat părinților (atât mamelor, cât și taților) este asociat cu dispoziție parentală pozitivă, atitudine grijulie și responsabilă față de copil, satisfacție parentală, bunăstare și sentiment al competenței, precum și cu un nivel redus de furie și anxietate.

Și invers, relațiile sociale inadecvate, conflictuale sau nesatisfăcătoare pot fi sursă de stres parental. Izolarea socială este un factor de risc asociat puternic cu iresponsabilitatea parentală, depresia maternală și probabilitatea sporită a maltratării copilului. În mod similar, singurătatea poate fi un factor major al stresului care inhibă capacitatea părinților de a oferi copiilor îngrijire consecventă, educație și ocrotire.

S-ar părea că extinderea numărului de persoane ce ar putea oferi părinților sprijin profesional constructiv ar fi „leacul” împotriva izolării și singurătății sociale. Totuși, acordarea părinților a unor oportunități pentru crearea și consolidarea conexiunilor sociale pozitive și durabile este un factor necesar, dar insuficient. Părinții pot simți singurătate și izolare chiar dacă sunt înconjurați de alți oameni, în cazul în care relațiile lor sunt lipsite de profunzime emoțională și acceptare veritabilă. Astfel, părinții au nevoie de oportunități pentru a cultiva interrelații pozitive cu cel puțin încă o persoană care ar putea să le ofere sprijin emoțional, informațional, instrumental sau spiritual, pentru ca interacțiunea eficientă să se producă într-un context de încredere și respect reciproc.

Încurajați părinții să lărgească sau să aprofundeze rețeaua socială de suport a familiei, ținând cont de calitatea relațiilor stabilite.

Nu sunt părinți care ar cunoaște totul despre copilul propriu sau care ar fi „părinți perfecți”. Cunoașterea strategiilor de creștere și dezvoltare a copilului îi ajută pe părinți să înțeleagă ce pot aștepta de la copil și cum să ofere cele necesare copilului la fiecare etapă de dezvoltare. Toți părinții și profesioniștii care lucrează cu copiii pot beneficia în urma acumulării cunoștințelor despre dezvoltarea copilului, inclusiv: dezvoltarea fizică, personală cognitivă, socială, emoțională, dezvoltarea limbajului; semnele ce indică probabilitatea unui retard în dezvoltare și necesitatea ajutorului specializat; factorii culturali ce influențează practicile parentale și percepția copilului; factorii ce promovează sau inhibă dezvoltarea sănătoasă a copilului; disciplinarea și metodele de influență pozitivă asupra comportamentului copilului, etc.

Dinpotrivă, îngrijirea parentală inconsecventă, indiferentă, detașată, ostilă sau respingătoare, produce atașamente nesigure. Copilul mic care are formate atașamente nesigure manifestă frică, lipsă de încredere, anxietate sau nefericire, are riscul de a suferi efecte de lungă durată asupra dezvoltării creierului, inclusiv retard în dezvoltare, afecțiuni cognitive, probleme de conduită, patologii psihice și dificultăți relaționale.

Adesea, ceea ce fac părinții și modul în care ei tratează copilul propriu, reflectă felul în care ei înșiși au fost crescuți în copilărie. Dobândirea de cunoștințe noi despre strategiile parentale și despre dezvoltarea copilului, le permite părinților să analizeze critic impactul experiențelor proprii asupra practicilor parentale pe care le aplică în prezent, precum și să-și dea seama că ar putea exista modalități mai eficiente de îndrumare și îngrijire a copilului. Mai mult, înțelegerea importanței dezvoltării timpurii a creierului permite atât părinților, cât și profesioniștilor care lucrează cu copiii, să cunoască ceea ce are nevoie cel mai mult copilul mic pentru a prospera: relații grijulii, atente, de încredere și durabile; activități sistematice și consecvente; experiențe interactive de dezvoltare a limbajului; medii protejate din punct de vedere fizic și emoțional; oportunități de explorare și învățare prin acțiune.

Ajutați părinții să identifice surse de informație de încredere (cărți, internet, alte persoane), pe care el poate conta atunci când are nevoie de informație cu privire la îngrijirea și educația copilului.

Toți părinții în anumite situații de viață pot avea nevoie de ajutor: pentru îngrijirea zilnică a copilului, pentru a înțelege cum să aline durerea copilului, ajutorul serviciului de urgență în caz de accident, suport pentru a-și controla furia atunci când sunt epuizați sau supărați, etc. Atunci când părinții se pomenesc în situații dificile, cum ar fi, pierderea serviciului, abuzul de substanțe, incapacitatea de a-și întreține familia, trauma, ei pot avea nevoie de acces la sprijin concret și la servicii care să-i ajute să rezolve problemele și să minimalizeze stresul cauzat de dificultățile apărute. Ajutorul acordat părinților pentru a găsi și primi sprijinul necesar în situații dificile contribuie la realizarea necesităților de bază ale copilului și familiei, precum și în accesarea serviciilor specializate implicate într-un parteneriat intersectorial funcțional cum sunt: medicale, de sănătate mentală, sociale, educaționale, psihologice, juridice, etc.

Atunci când părinții se pomenesc în condiții extrem de stresante ei trebuie să solicite ajutor, ceea ce nu este ușor pentru unii din ei. Acest lucru ar putea fi jenant pentru unii părinți, întrucât solicitarea ajutorului ar putea fi privită de către aceștea drept recunoașterea incompetenței proprii sau confirmarea faptului că ei nu știu cum să-și rezolve problemele sau să aibă grijă de propria familie. Alți părinți ar putea să nu caute ajutor, pentru că ei nu știu unde se pot adresa sau serviciile necesare ar putea să le impună anumite stigme, cum ar fi clinică de psihiatrie, poliția, adăpost pentru victimele violenței domestice sau pentru boschetari. Astfel, părinții au nevoie de experiențe care să-i ajute să-și cunoască drepturile în accesarea serviciilor, să cunoască și să se orienteze în rețeaua existentă de servicii.

În acest context, profesioniștii care contactează cu părinții, trebuie să le comunice clar că solicitarea ajutorului nu este un indicator al slăbiciunii sau al eșecului parental. Dimpotrivă, căutarea ajutorului este un pas spre îmbunătățirea circumstanțelor în care s-a pomenit persoana și spre învățarea modalităților mai eficiente de a depăși stresul și de a funcționa mai bine, chiar dacă persoana se confruntă cu dificultăți, probleme și traumă. Atunci când părinții solicită ajutor, ei, de fapt, își dezvoltă reziliența.

Tabel 1. Strategii de consolidare a familiei ca factor protector în asigurarea bunăstării copilului

Consolidarea rezilienței la părinți	Formarea rețelei sociale de suport a familiei	Consolidarea competențelor parentale pentru îngrijirea și dezvoltarea copilului	Oferirea pentru părinți a sprijinului concret la necesitate
<p>-Manifestați o atitudine pozitivă față de părinți, bazată pe aspectele puternice ale acestora;</p> <p>-Susțineți familia în calitate de factor principal în luarea unor decizii bune care vizează copilul;</p> <p>-Înțelegând că rolul de părinte este în sine stresant, ajutați-i pe părinți să-și formeze strategii de control a stresului în rolul lor de părinți.</p>	<p>-Stabiliți relații pozitive cu părinții pentru a putea discuta despre diferite aspecte legate de educația copilului;</p> <p>-Încurajați părinții să-și lărgescă sau să -și aprofundeze rețeaua socială de suport a familiei, ținând cont de calitatea relațiilor stabilite.</p>	<p>-Recomandați părinților cursuri de educație parentală existente în comunitate.</p> <p>-Formați la părinți așteptări adecvate față de copil în corespundere cu potențialul lui.</p> <p>-Discutați cu părinții atunci când epectanțele lor nu corespund cu etapa de dezvoltare a copilului.</p> <p>-Accentuați importanța îngrijirii cu afecțiune pentru a-l ajuta pe părinte să aprecieze just importanța rolului său.</p> <p>-Oferiți părinților informația necesară la timpul potrivit: exact în momentul în care întâmpină dificultăți legate de îngrijirea și educația copilului ori anticipați ofertele.</p>	<p>-Încurajați părinții să caute și să solicite ajutor la necesitate;</p> <p>-Ajutați părinții să se orienteze în rețeaua de servicii sau direcționați-i la alte persoane care ar putea să-i ajute să acceseze serviciile de care au nevoie, indiferent de experiențele pe care le-au avut cu serviciile;</p> <p>-Ajutați părinții să înțeleagă rolul lor ca persoane care pledează pentru sine și pentru copilul propriu.</p> <p>- Stimulați părinții să-și completeze arsenalul de resurse educaționale strategice</p>

Activitatea bazată pe aspectele rezultative, pe punctele forte îi ajută pe părinți să simtă propria valoare, că ei sunt recunoscuți drept participanți competenți și informați. Ei trebuie să-și dezvolte încrederea de sine, capacitatea de a atinge succese și a acorda ajutor celor din jur. Astfel, sprijinul necesar acordat la momentul necesar și pertinent trebuie să fie însoțit de servicii calitative și coordonate, concepute să păstreze demnitatea părinților și să promoveze dezvoltarea sănătoasă a lor și a familiilor acestora, să promoveze reziliența și capacitatea de a căuta și a beneficia de serviciile și resursele necesare. Acest fapt se întâmplă într-o formă firească în cazul incumbării activităților specifice a tuturor agenților educaționali în cadrul unui parteneriat funcțional real, în care familia are statut de partener echitabil cu funcții și obligațiuni certe.

Analiza teoretică și praxiologică a problemei implicării cadrelor didactice în procesul real de asigurare a bunăstării copilului ne permit să conchidem următoarele:

Formarea continuă a cadrelor didactice din învățământul general cuprinde dezvoltarea profesională și evoluția în carieră, axându-se la ora actuală prioritar pe cucerirea de către pedagog a acelor competențe ce sunt solicitate de funcțiile complementare, conturate suplimentar, pe care trebuie să le acopere cadrul didactic.

Asigurarea bunăstării copilului prezintă un deziderat actual prevăzut de către documentele de politici educaționale care își găsește transpoziție practică reală prin intermediul cadrului didactic.

Incontestabil, un factor semnificativ al asigurării bunăstării copilului îl prezintă familia, care necesită a fi sprijinită de varii profesioniști, în topul cărora ar fi pedagogii și psihologii.

Este important ca toți profesioniștii aflați în contact direct cu copilul și familia lui să conștientizeze că există o legătură strânsă între toate domeniile de bunăstare ale copilului, ele toate având o condiționare reciprocă: asigurarea unui domeniu de bunăstare va condiționa inevitabil asigurarea celorlalte, și invers.

BIBLIOGRAFIE

1. Botnari, V., Scutaru, A. Teachers reflection on the wellbeing of students. In: Scientific writing workshops and doctoral students' development: „Areas of scientific research among young academics”. Kraków: Uniwersytetu Pedagogicznego im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie, în curs de apariție
2. Cuznețov L. Tratat de educație pentru familie. Pedagogia familiei. Chișinău: CEP USM, 2008. 4. Mitrofan N., Mitrofan I. Familia de la A ... la Z. Mic dicționar al vieții de familie. București: Editura Științifică, 1991.
3. Strategia intersectorială de dezvoltare a abilităților și competențelor parentale pentru anii 2016-2022, Aprobata prin Hotărîrea Guvernului nr. 1106 din 3 octombrie 2016. In: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 07.10.2016, Nr. 347-352 (1198).
4. Stratulat A.-M. Parentalitatea – factor al educației familiale. In: Familia – factor existențial de promovare a valorilor etern-umane. Materialele Conferinței Științifice Internaționale (ediția II-a). Chișinău, 2017.
5. Huncă M. Formări profesionale continue ale cadrelor didactice centrate pe interconexiunea nevoilor personale și instituționale. Autoreferatul tezei de doctor în pedagogie. Chișinău 2016. Disponibil la http://www.cnaa.md/files/theses/2016/24837/mihaela_hunca_abstract.pdf
6. Huncă M. Educația permanentă și formarea continuă - condiții sine qua non în societatea cunoașterii. Materialele Conferinței Științifice Internaționale „Învățământul postmodern: eficiență și funcționalitate”, 15 noiembrie, 2013, USM, Chișinău: CEP USM, 2013, ISBN 978-9975-71-513-3, p.357-361.
7. <https://www.coursehero.com/file/51465064/suediadocx/>